Doç.Dr. Aygöl AYKUT

Erciyes Üniversitesi Güzel sanatlar Fakültesi, Resim Böl.aygul.aykut@gmail.com

BİR STRATEJİ OLARAK ATÖLYE UYGULAMALARINDA “SERENDİPİTY”

Özet

Sanatsal yaratma sürecinde pek çok faktör yer alır. Deneysel sanatta (experimental art) ise bu faktörlerin görülür veya hissedilir duruma dönüşmesi gerekir. Çoğunlukla sanatçıların bu etmenleri anlamlandırması ve bir bağlama oturtması onların hazır bulunuşluklarına bağlıdır. Bir sanatçının yaşamında hazır bulunuşluk seviyesine göre, tam da ihtiyaç duyduğu anda tesadüfün bulması, onu kavraması ve bunu bir başlangıç noktası olarak görmesi, aynı zamanda bulduklarını bir itici güç olarak kullanmasının yollarını keşfetmesi oldukça önemlidir. Bu keşif süreci yaratıcılık terimine karşılık gelebilir. Bu süreç literatür bağlamında “görsel düşünme” ve “materyal temelli düşünme” yoluyla ilerleyen bir tür bilgi yapılanması olarak da görülmektedir.

Burada sunulan analiz, aslında disiplinlerarası araştırmacıların bilgiyi arama davranışına ilişkin daha geniş bir çalışmanın sadece bir parçasıdır. Bu araştırmanın amacı bilgi arayışında “mutlu rastlantıların” doğasını göz önünde bulundurarak hem koşullardan ve stratejilerden kaynaklanan bir olgu hemde bilgi edinme amaçlı olarak sanatsal yaratma sürecinde rol oynayan hatta bir amacı olmayan veya amaçsız bir bileşen olarak görülen “Serendipity” kavramını yeniden yorumlamaktır.

Araştırma Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü 2018-2019 Resim Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Programındaki Atölye uygulamaları I –II dersi ve bu dersi alan 10 (on) öğrenciden nitel yolla elde edilen verilerle sınırlıdır. Araştırma bir katılımsız eylem araştırması olup, veriler gözlem ve görüşmeden faydalanan bir durum çalışması olarak yapılandırılmıştır. Veriler içerik analizine tabii tutularak bulgulara ulaşılmıştır. Bu çalışma ile “Serendipity” kavramının doğasında yer alan “deney” olgusunun, hem görsel düşünme hem de materyal temelli düşünme yapısıyla örtüşen yanları literatür yardımıyla destekleyerek, araştırma bulguları yaratıcılık sürecinin bir strateji olarak tanımlayamama sorununa işaret ederken atölye uygulamalarında bir uygulama önerisi geliştirme faaliyeti bağlamında anlamlı hale getirilmeye

çalışılmıştır. Araştırmada öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin materyaller ve algılarıyla birlikte harekete geçirilmesinde sanatsal yaratma sürecindeki etmenlerin anlamlandırılması ve bağlamsallaştırma gibi özellikle sanatsal yaratma sürecindeki becerilerin oluşumu ve geliştirmesindeki Serendipity kavramının rolü özellikle görsel ve materyal temelli düşünme izleğinde eylem içinde ele alınması gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Serendipity, mutlu tesadüf, deneysellik, Sanat, Yaratıcılık, görsel düşünme.

SERENDİPİTY AS A STRATEGY IN EXPERİMENTAL STUDIO PRACTİCES

Abstract

There are many factors in the process of artistic creation. In experimental art (experimental art), these factors need to be seen or felt. Most of the time the artists make sense of these factors and put them in a context depends on their readiness. According to the level of readiness in an artist's life, it is very important for him to find the coincidence exactly when he needs it, to grasp it and to see it as a starting point and to discover ways to use it as a driving force. This discovery process may correspond to the term creativity. This process is also seen as a kind of information structure that progresses through m visual thinking bir and ”material based thinking da in the context of literature.

The analysis presented here is in fact only a part of a wider study of the behavior of interdisciplinary researchers. This research reinterprets the concept of “happy coincidences lant in the search for information, a phenomenon arising from both the conditions and the strategies, and the concept of Serendipity, which plays a role in the artistic creation process for the purpose of acquiring knowledge, even seen as a non-objective or purposeless component.

This research is limited to the data obtained from the 1st and 2nd courses and the qualitative data obtained from 10 (ten) students taking this course at Erciyes University Institute of Fine Arts. The research is an unattended action research and the data is structured as a case study using observation and interview. The data were analyzed by content analysis. In this study, üş experimental lay phenomenon in the nature of the ıyla Serendipity olarak concept, both the visual thinking and material-based thinking structure overlapping sides with the help of literature support the research findings, the creativity process as a strategy to point to the problem that can not be defined in the context of the development of an application proposal tried to be made. The role of Serendipity in the formation and development of skills in the process of artistic creation, such as the meaning of factors in the artistic creation process and the contextualization of the factors in the artistic creation process in the mobilization of students' readiness levels together with their materials and perceptions, has been discussed in particular in the visual and material-based thinking perspective.

Keywords: Serendipity, happy coincidence, experimentalism, art, creativity, visual thinking.

Giriş

Sanatsal süreçteki etmenlerin öğrenci tarafından anlamlandırılması sanatsal yaratıcılık sürecinde oldukça önemlidir. Bu etmenler çoğunlukla öğrencinin hazır bulunuşluk seviyesine bağlı olarak öğrenci tarafından hissedilir, duyulur. Çünkü estetik düşünceler görsel, sözlü ve yazılı olarak ortaya çıkarılabilir. Sanatsal süreçlerde bu yollarla bilgi üretilebilir. Özellikle son on yılda literatürde bu tür bilgi üretme süreci düşüncüyü kavramsal ve teknik sanat becerileri üzerinde ilerleyen yaratıcı bir süreç olarak görülür.

Bu durumda bir sanat uygulamasında sanatsal süreçte yer alan temel özellikleri keşfetme süreci düşüncüyü temellendiren kavramsal bağlama odaklanmayı gerekli kılar. Böylece sanat uygulamaları bir araştırma, keşfetme ve bilgi üretimine dönüşür. Bu tür bir sürece işaret edip sanatı bir tür araştırma temelinde bağlamsallaştırmaya odaklanan son dönem yayınlarında bu duruma vurgu yapılır.

Sanat eğitimi sürecinde ilgilenilen konu yaratıcı düşünmedeki temel etmenleri anlama ve çerçevelendirme yeni bilgilerin inşa edilmesi ve öğrenme yolunda sanatsal yaratma sürecinde rol oynayan hatta bir amacı olmayan veya amaçsız bir bileşen olarak görülen “Serendipity” kavramını özellikle sanat temelli araştırma sürecinde yeniden yorumlamaktır.

Sanatsal keşifte süreçlerin görülür ve hissedilir hale dönüşmesinde kavramsallaştıma oldukça önemlidir. Bir kavram bir şeyin veya objenin zihindeki tasarımına işaret eder. Fikir ve düşünce de genellikle bir kavram olarak ifade edilebilir. Ancak kavram ile hayal birbirinden oldukça farklıdır. Kavram genel, hayal ise öznedir. Kavram nesnelerin belirli ve çok özel bir nitelik taşımaması nedeniyle geneli ifade eder. Hayal kurduğumuzda ise nesneler belirli ve çok özel özellikleriyle zihninizde canlanır. Kavramlar soyutlama yoluyla elde edilir. Ortak özellikleri paylaşan bir nesneler topluluğunun veya niteliklerin psikolojik ya da zihinsel olarak tasarlanması söz konusudur (<http://urlkisaltma.com/F4pae>).

Bu çalışmada, sanatsal süreçte “Serendipity” den kavram olarak söz edildiğinden soyutlama yoluyla elde edilen, psikolojik ve zihinsel ortak özelliklerin tasarlanmasıyla oluşan bir bilgi türü anlaşılmalıdır.

“Serendipity”nin hem edebiyatta klasik bir kökene hem de beşeri bilimlerin ve fen bilginlerinin problem çözme ve bilgi edinme tanımlarında bulunduğu daha modern bir tezahürü de vardır. Bilgi edinme ve bilgiyi elde etme yollarıyla ilgili çalışmalar aynı zamanda “Serendipity” kavramının faydasını tartışır. Bazıları bu yetinin uyarılabileceğini veya bazı kişilerin başkalarına nazaran daha “serpıpitous” bilgiyle “karşılaşabileceğini” ima etmiştir. Bir dereceye kadar, klasik “Serendipity” tanımını “tesadüf” bir kaza olarak kabul edilir.

Her ne kadar “Değerli şeyleri buluverme yeteneği” olarak Serendipity, tamamen tesadüfün yaşamdaki yerine işaret ederse de, aslında bu beklediğimiz ipucunun farkına varılma sürecidir. “Mutluluk veren bir kaza ya da sonuca kısa yoldan götüren rastlantı” olarak tanımlanan bu kavram sanat kadar bilim dünyasındaki birçok olayda da görülür. Yaratıcılığın ve icat etmenin temel ilkesi gibi işlediği de söylenegeler. İnsanlığın bir noktadan başka bir noktaya hareket etmesini belki de buna borçluyuz.

Eco özetle şöyle söyler, “Aslında bugün yanlış olarak düşündüğünüz sayısız fikir (bazıları iyi bazıları kötü olabilir) dünyayı geliştirdi. En iyi durumlarda bile inanırlığı olmadığını düşündüğünüz yanlış inançlar ve keşifler bile bazı gerçekleri ortaya çıkardı. Bilim alanında bu mekanizma “serendipity” olarak bilinir (Umberto Eco, aktaran Cunha ve diğerleri, 2010, s.28).

Serendipity, değerli bir şeyin yanlışlıkla keşfi anlamına gelir. Bazen örgütsel öğrenmenin bir unsuru olarak sunulurken, nadiren örgütsel araştırmacılar tarafından ele alınmıştır. Özünde, Serendipity, bir başka şeyde bir şey görerek mecazi bir ilişki sürecidir. Yeni görme yolları, yaratıcılık ve keşifçi öğrenme için gerekli bileşenleri sağlayabilir; bu da eylemsizlik ve baskın zihniyetlerin ortadan kaldırılmasına yönelik eğilimlere ve uygulamalara karşı gelir (age). Araştırma sonuçlarında görüleceği gibi Serendipity ile ilgili süreçleri örgütsel bağlamda tartışmak ve detaylandırmak mümkündür.

Son otuz yıldır sanat öğretiminde eser üretme sürecinden yaratıcı düşünce sürecine yönelen çoğu akademik çalışma, öğrenmenin ne olduğundan çok nasıl olduğuna ilişkin açıklamalarda bulundu. Bu yönelişte sanatsal uygulama sürecinin yaratıcılık kavramıyla açıklanması oldukça etkili oldu. Dewey (1988), Eisner,(2002) ve Carter(2008) ‘ın düşüncelerinde vurguladığı üzere insan her alanda olduğu gibi sanatsal üretim sürecinde de deneyiminden öğreniyordu. Adı geçen görüşlerin ortak noktası deneyime yapılan vurgudur. Çevreyle sürekli etkileşim halinde olan biz insanlar sürekli karşılaştığımız problemleri çözmekle uğraşırız. “Ancak söz konusu problemleri çözmek üzere ne kadar farklı işlem türü varsa, o kadar farklı bilgi anlayışı mevcuttur. Farklı bilim dallarında kullanılan farklı fikirler, kavramlar ve yöntemler, kendi amaçlarımıza ulaşmak, karşılaştığımız sorunları çözmek üzere kullandığımız araçlardan ibarettir. Çözmeye çalıştığımız problemlere göre bu araçlar çeşitlilik göstermektedir” (<http://urlkisaltma.com/cetCW>). Bilgiye ve bilime yönelik bu yaklaşım, “araçsal düşünme/material thinking” olarak da adlandırılabilir. Sanatsal üretme düşüncesi de araçsallığı temel alır. Lyles’in öğrenme tanımı bu duruma açıklık getirebilir, “öğrenme kavramı geçmiş eylemler, bu eylemlerin etkinliği ile gelecekteki eylemler arasında anlayış, bilgi ve birlik oluşturulması işlemidir. Öğrenme yapısal unsurlar ve çıktılarda yaşanan sorunların başarılı bir

şekilde yeniden yapılanması ve kavram geliştirme sürecidir. Öğrenme, hem eylemlerin sonuçlarında hem de bilgide meydana gelen değişimdir”(Lyles, 1988, s.28). Bu tanımdan anlaşılacağı gibi öğrenme işlevselliğin kendisidir. Bu durumda gerçeklik doğal sürecinde ele alınabilir. Onu uygun bakış açısıyla ele alan yöntemler bilimsel bilginin üretimini sağlar. Bu durumda Dewey’in de söylediği gibi elimizde olan şey, “bilimsel varsayımlara ilişkin yaklaşıma benzer. Herhangi bir anda mutlak bir kesinliğe yer vermemek buna rağmen ilerlemeyi olanaklı kılmak gerekir(<http://urlkisaltma.com/cetCW>).

Genelde Sanatsal süreçte bir stratejiden söz edildiğinde öğrenme sürecinde bir şeyi elde etmek için izlenen yol yada amaca ulaşmak için geliştirilen bir planın uygulanması akla gelir. Sanatsal süreç açısından strateji; bir görsel düşüncenin hedeflerine ulaşmasını sağlayan; yöntem, teknik ve araç-gereçlerin belirlenmesine yön veren bir yaklaşımdır. Teknik ise, öğrencinin görsel düşüncesini kavramsallaştırma ve bağlamsallaştırma yani yöntemi gerçekleştirmede kullanılan yoldur. Yöntemi uygulamaya koyma biçimi sınıf içinde yapılan işlerin bütünüdür. Aynı hedefi gerçekleştirmek üzere birçok tekniğin bütünlük oluşturacak şekilde bir arada sunulması yöntemi oluşturur (<http://urlkisaltma.com/zoI4m>).

Aynı zamanda öğretmen ve öğrencilerin kullandığı stratejiler şöyledir;

Araştırmada genelde araştırma-incelelemeye dayalı öğretim stratejisinin özelde ise görsel sanatlar ve tasarım araştırma yöntemlerinin süreciyle bütünleşmesi öngörülmüştür. Aynı zamanda araştırmada Sanatsal uygulamalar içerisinde beliren “Serendipity” yani “yaratıcı deneysellik, değerli şeyler buluverme” ya da diğer kapsamıyla “yaratıcı materyal düşünce” ise araştırma inceleme stratejisinin temel dayanaklarıyla ilişkili olarak ele alınmıştır. Aslında araştırmada yaratıcı materyal düşünme” hem öğretim hem de öğrenme stratejilerinin ayrılmaz hatta homojen biçimde bütünleştiren kuram ve uygulamayı bütünleştiren atölye uygulamalar için etkili bir örnek öğretim modeli olarak görülmüştür.

Araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisi John Dewey tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşımda öğrencilerin araştırma ve inceleme yaparak öğrenmeleri sağlanır. Dewey okulu, öğrenciye bilgi veren değil yaşamda yolunu bulabilmesi için düşünmeye alıştıran yer olarak görmüştür. Bu yaklaşım öğrencilerin sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerle yaptığı problem çözme sürecidir. Özellikle öğrencilere yaşamlarında karşılaşılabilecekleri problem durumlarında değişik çözümler üretmesini öğretir. Ayrıca öğrendikleri konuları değişik durumlarda denemelerine olanak sağlar. Bu yaklaşımda öğrenci gerçek problemlerle karşı karşıya gelmeli ve problemlere çözüm üretmelidir (<http://urlkisaltma.com/JxNCL>).

Bu strateji daha önceleri matematik, fen bilgisi gibi doğa bilimlerinde uygulamalı olarak kullanılırken, daha sonraları araştırmalar göstermiştir ki bütün konu alanlarında kullanılabilmektedir. Bir konu alanı içeriğinde problem ya da çözülmesi gerekli bir durum varsa Araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisi en etkili stratejidir. Bu stratejinin kullanılabilmesi için konunun hedef-davranış boyutu en az uygulama ve daha üst düzeyde olmalıdır. Dolayısıyla üst düzey zihinsel süreçlerin geliştirilmesinde en etkili stratejilerden birisidir. Bu strateji sadece sınıf içerisinde değil aynı zamanda laboratuvar, atölye ve okul dışı doğal ortamlarda kullanılabılır (<http://urlkisaltma.com/GMAT4>).

Aynı zamanda söz konusu strateji Suchman tarafından geliştirilmiştir. Öğrenciler bir problem veya bilgiyi ilginç bulduklarında doğal olarak araştırmak istedikleri öncülüne dayanır. Ona göre öğrenciler, kendi düşünme stratejilerinin farkına varabilirler ve bunları geliştirilebilir. Yeni stratejiler öğretilir veya var olanları geliştirilebilirler. Öğretim yöntemi sınıfta uygulanacak kuralların bir listesidir. Öğrencilerin hedeflere ulaşabilmeleri için kullanılan yollardır. (Yılmaz ve Sünbül, 2003, s.92’den aktaran age)

Araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisi; bilimsel yöntemleri günlük ders oturumu gibi küçük zaman dilimlerine sıkıştıran alıştırma vasıtasıyla öğrencileri doğrudan bilimsel süreçlerin içerisine katan bir yaklaşımdır. Schlenker, bu stratejinin bilimin anlaşılmasına, yaratıcı düşüncenin kullanılmasına, bilgiyi inceleme, analiz etme ve üretme becerilerini

geliştirdiğini ifade etmiştir. Özellikle kuramsal bilgilerde beklenen öğrenme performansını gösteremeyen öğrenciler bu stratejiyle oldukça başarılı olmaktadır (age).

Araştırma-İnceleme Stratejisini Geliştiren Suchman’a göre:

“Öğrenciler bir problem ya da bilgi içeriğini ilginç buldukları zaman doğal olarak araştırırlar.

Onlar kendi düşünme stratejilerinin farkına varabilirler ve bunları yeni yaklaşımlarla geliştirebilirler.

Yeni stratejiler doğrudan öğretilebilir ve öğrencilerin var olan stratejilerine ilave edilebilir.

Araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisi çağdaş eğitim yöntem ve tekniklerini kapsar. Geleneksel eğitimden farkları şöyledir” (age).

Bu strateji aynı zamanda merak ettiğimiz sorulara cevap bulmak ya da hayata transfer edilebilen düşünce geliştirmek için bir problem çözme sürecini içerir. Var olan bilginin bir problem durumunda tanımlanması ve o problemin çözümüne dek süren bir araştırma sürecini kapsar. Bu noktada hayata uygulanabilen bir çözüm üretmek gerekir. Problemin varlığı henüz tanımlanmamış bir yaşam durumu içinde yer alan bir senaryo olarak karşımıza çıkar. Bu durumda öğrencinin problemi fark etme, problemin sınırlarını belirleme ve tanımlama, hangi verileri toplaması gerektiğini bilme gibi çok yönlü düşünme ve probleme yönelik çok yönlü bakış açısı oluşturarak birden çok çözüm üretme gibi süreçlerine dahil olması gerekir. Bu nokta da öğrenciler ne kadar problemi iyi tanımlarlarsa o kadar varsayım (hipotez) doğruluğunu ortaya koyabilirler. Ancak bir sanat araştırması söz konusu olduğunda hipotez keşfedilmeyi bekleyen bir durumdur. Hipotez sanat araştırmasının olası sonucuna dair yapılan tahminlerin bir ifadesi anlamında kullanılır. Bu noktada sonuç doğa bilimlerindeki gibi genellenemez.

Bu yaklaşım geleneksel yöntemden oldukça farklıdır. Tablo A da bu farklar görülebilir.

Tablo A.

Çağdaş Sanat Eğitim Yöntemleri	Geleneksel Sanat Eğitim Yöntemleri
• Öğrenci merkezlidir.	• Öğretmen merkezlidir
• Beş duyuya hitap eder.	• Ağırlıklı olarak işitme duyusuna hitap eder.
• Yapararak yaşayarak öğrenme mevcut	• Ezbere dayalı öğretim vardır.
• Bilişsel alanın uygulama, analiz, sentez ve	• Bilişsel alandaki bilgi sonraki kavrama basamaklarındaki uygulamalarla

BİR STRATEJİ OLARAK ATÖLYE UYGULAMALARINDA “SERENDİPİTY”

değerlendirme basamaklarındaki uygulamaları içerir.	kazanılır.
• Demokratik sınıf ortamı vardır.	• Hiyerarşi ye göre öğretmen baskındır.
• Sınıftaki iletişim çok yönlüdür.	• Sınıftaki iletişim tek yönlüdür.

Araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisi, lisansüstü öğrencilerinin sanat araştırmalarına ilişkin Bilimsel araştırma yöntemlerinin derslerde kullanılmasını sağladığı için aynı zamanda,

1. Problemin tanımlanması
2. Hipotezlerin (Denencelerin) kurulması/olası sonuçların tahmini
3. Verilerin toplanması
4. Verilerin analizi ve hipotezlerin sınanmasını da sağlar.

“Stratejinin Uygulanması

Safha 1: Problemi hissetme ve onunla yüzleşme-senaryo

Safha 2: Problem durumunu tanımlama ve netleştirme

Safha 3: Problemle ilgili verileri bir araya getirerek hipotezler kurma.

Safha 4: Problemin çözümü için yöntem geliştirme ve veriler-kanıtlar toplama

Safha 5: Veri ve kanıtları analiz ederek hipotezleri test etme”

(<http://urlkisantma.com/GMAT4>).

Bu stratejinin kullanımında ilginç ve şaşırtıcı bir problemin seçilmiş olması önemlidir. Çoğu zaman problem durumunun önceden öğretmen tarafından belirlenerek, planlanmış olması uygulamada etkili olabilir. İlginç, kısmen belirsiz ve merak uyandırıcı problemin belirlenmesinden sonra öğrenciler öğretmene sorular sorarlar. Problemin tanımlandığı ve sınırlandırıldığı bu aşamada öğretmenin doğrudan ayrıntılı açıklamalar yerine “Evet” ve “Hayır” şeklinde cevaplar vermesi gerekir. Bu ipuçları yardımıyla öğrencilerin kendilerinin problemi kavramları ve hipotezler oluşturmaları sağlanmalıdır. Öğrencilerin soruları ve öğretmenin yapmış olduğu yönlendirme onların hipotezler geliştirmelerini sağlar (age).

Bu ilginç durumun gösterilmesinden sonra öğrenciler öğretmene sorular sorarlar. Bu soruların “evet” ya da “hayır” şeklinde cevaplanması gerekir. Öğrenciler bu konuda soruda sormayabilirler. Onlar problemi çözmek için araştırmalarının yapısını oluşturup, ona odaklanmak zorundadırlar (age).

Öğrenciler sorular sormaya devam ederler. Bu sorular evet ya da hayır şeklinde cevaplanamıyorsa öğretmen onlara kuralları tekrar hatırlatır. Öğrenciler bu şekilde sorularını uygun olarak ifade etmeyi öğrenirler. Öğrenciler araştırma yolundan uzaklaştıkları zaman, öğretmen “Bu soruyu evet veya hayır ile cevap verebileceğim bir şekilde tekrar ifade edebilir misin?” gibi sorularla onları yönlendirir.

Bir süre sonra öğrencilere araştırmada ilk adımın; durumun (yani nesnelerin türü ve benzerliği; olaylar ve bu ilginç durumu çevreleyen koşullar) gerçeklerin doğruluğunu kanıtlamak olduğu öğretilir.

“Eğer öğrenci konuyla ilgili görünen bütün değişkenler arasındaki karışık ilişkilerden hipotez oluşturmaya çalışırsa, hiçbir kayda değer ilerleme olmadan, belirsizce test etmeye devam edebilirler. Bunun yerine değişkenleri ayırt ederek ve onları teker teker test ederek bu neden sonuç ilişkilerini daha doğru keşfedebilirler. “Sonuç olarak, öğrenciler ne olduğunu tamamen açıklayacak hipotezler geliştirmeye çalışırlar. Öğrenciler açıklama yapmaya ve sorular sormaya cesaretlendirilmelidir. Yapılan araştırmalar, denemeler ve yöneltilen sorular doğru sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır. Bu stratejide amaç herhangi bir problemin içeriği değil öğrencilerin açıkça araştırma yöntemlerinin farkında olması ve onları kullanmasıdır.

Araştırmanın ilk bölümlerinde öğretmenin rolü, problem durumunu seçmek, problemin çözme sürecinde anlaşmazlık durumlarında danışmanlık yapmaktır. Öğretmenin en önemli tepkisi bu sürecin ikinci ve üçüncü safhalarında olur. Özellikle problemin tanımlanması ve hipotezlerin kurulması aşaması bir araştırma sürecinin en önemli bölümü olduğundan bu aşamaların doğru yapılması şarttır. Aksi takdirde yöntem amacına ulaşmayacaktır. Bu nedenle öğretmenin ilk üç aşamada problem durumunu ve öğrenci tepkilerini çok iyi izlemesi ve gerektiğinde müdahaleler yapması gerekir.

Yöntem

Bu araştırma Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü 2018-2019 Resim Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Programındaki Atölye uygulamaları I –II dersi ve bu dersi alan 10 (on) öğrenciden nitel yolla elde edilen verilerle sınırlıdır. Araştırma bir katılımsız eylem araştırması

olup, veriler gözlem, görüşme ve faydalanılan bir durum çalışması olarak yapılandırılmıştır. Veriler içerik analizine tabii tutularak bulgulara ulaşılmıştır. Bu çalışma ile “Serendipity” kavramının doğasında yer alan “deney” olgusunun, hem görsel düşünme hem de materyal temelli düşünme yapısıyla örtüşen yanları literatür yardımıyla desteklenerek araştırma bulguları yaratıcılık sürecinin bir strateji olarak tanımlayamama sorununa işaret eden atölye uygulamaları sürecinde bir uygulama önerisi geliştirme faaliyeti bağlamında anlamlı hale getirilmeye çalışılmıştır. Araştırmada materyaller ve algıların harekete geçirilmesinde özellikle sanatsal yaratma sürecindeki becerilerin oluşumu ve geliştirmesindeki Serendipity kavramının rolü özellikle görsel ve materyal temelli düşünme izleğinde ele alınmıştır.

Atölye Dersi- Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisinin Uygulanması

Sanat araştırmalarının doğası doğa bilimleri araştırmalarından oldukça farklıdır. Her ne kadar sosyal bilimler, felsefi ve tarihsel araştırmaların bakış açısına yakın dursa ya da onun yöntemlerinden ödünç alsın da sanat araştırmaları son yirmi yıldır kendi bilimsel teknik, yöntem ve stratejilerini bütünleştirmeye çalışmakta olduğu görülür (Dewey, 1925, 1934, Duncum, 2009, 2006, Carter 2008, ve diğerleri gibi) .

Sanat araştırmasının bir öğretim strateji haline getirmek oldukça yeni bir girişim gibi dursa da, aslında sanatsal süreçlerde uygulama ve araştırmanın bir araya getirilmesinin özgün bilginin üretilmesi ve ilerletilmesindeki rolüne ilişkin düşünceler o kadar da yeni değildir. Uygulama araştırmaları 1984 yılında Graeme Harper öncülüğüyle Wollongong Teknoloji Üniversitesinde Avustralya’da başlamıştır. Bu yöntem kurumların ilerlemesi ve geliştirilmesi için hizmet etmek amacıyla yükseköğretimin geneline kullanılmıştır. Aynı zamanda yükseköğretimdeki bu tür yeni arayışlar dünyaya değer katmamızı ve yeteneğimizi geliştiren bilginin merkezi olarak görülmektedir. Bu yaklaşımlar 2006 yılına kadar sadece doktora araştırmalarını kapsarken, günümüzde yükseköğretimin her aşamasında bir düşünme şekli ve sanatsal süreçleri anlamlandırma ve yapılandırmada ön görülen bir bilgi üretme işi olarak da anlaşılmaktadır. Ancak bu sürecin öğretme stratejilerinde ki karşılıkları yani sınıf içi süreçleri alandaki eğitimcilerin özel uygulamalardan elde edilen durum çalışmalarına ilişkin genelleyemeyen bilgi ve deneyimlere yani nitel verilerden elde edilen bulgulara dayandırılmaktadır. Bu nokta da Öğretim Yöntemleri Sınıfta uygulanacak kuralların bir listesidir. Öğrencilerin hedeflere ulaşabilmeleri için kullanılan yollardır.

Bulgular ve Yorumlar

Bu araştırma da Araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisinin sanatsal araştırma öncülleriyle bütünleştirilme süreci şöyle yapılandırılmıştır.

Tablo 1. Dersin İşleyişi

Dersin Bölümleri	Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri
Başlangıç Etkinlikleri	<p>Öğretmen Atölye’deki öğrencilerine kendi sanat çalışmalarını yaparken malzemeleri seçerken, düşünürken, süreçleri planlarken bazen hiçte hesapta olmayan bazı sonuçlarla karşılaşabildiğine ilişkin örnekler vererek konuya girdi. Sonrasında</p> <ul style="list-style-type: none">• Öğrencilerden biri geçen haftaki uygulamada tam da böyle olduğunu.• Diğeri aslında farklı bir şey yapmayı planlarken işindeki yaklaşımlarının hayal bile edemediği şekilde olduğunu• Bir diğeri de figüratif çalışırken uygulama sonrasında soyut işler çıktığını olduğunu söyledi.• Öğretmen o halde deneysel süreçlerde tesadüflüğün var mı varsa nasıl ya da rolü nedir? Diye sordu.• Bu soruları önceden fikir beyan eden diğer öğrencilere de sordu.• Sonra Evet arkadaşlar o halde, şimdi küçük bir uygulamamız var dedi. Öğrencilerden gözlerini kapamaları istedi. Öğrencilere psikolojide serbest çağrışım olarak adlandırılan süreçte nefes tekniğini kullanarak sesli yönergelerle göre hayallerindeki bir kapıdan, bir bahçeye ulaşip o doğal mekânı gözlemlediler. Bu süreçte hem bedenleri hem de duygu ve hislerini zihinsel defterlerine kayıt etmeleri söylendi. Orada hangi duygular ya da hisler hangi renklerle birlikte ya da şekil, form veya biçimlerle birlikteydiler? Serbest çağrışım on dakika sürdü. Öğrenciler sonrasında yaşadıkları süreç hakkında konuşmak isteyip istemedikleri soruldu. Bu süreçte öğrencilerin yaşadığı deneyimler not edildi (hangi nesneleri gördüler-soyut/somut, bu biçimleri nasıl deneyimlediler-işitsel, görsel, dokunsal gibi. Ve ne hissettiler ve ne düşündüler).• Dersin ikinci bölümünde öğrencilerden serbest çağrışım sonrasında akrilik boya, fırça ve 70x100 cm kâğıtlar kullanarak bu deneyimlerini görsel ifadeyle anlatmaları istendi.• Öğrenciler iki saatlik uygulamalar yaptılar.• Son bir saat ise çalışmaları yere serilerek oluşturdukları kompozisyonlar konu, içerik ile yapısal ve plastik açıdan incelendi.

BİR STRATEJİ OLARAK ATÖLYE UYGULAMALARINDA “SERENDİPİTY”

	<ul style="list-style-type: none">• Daha sonra soruldu. Bu çalışman daha önceki işlerine benziyor mu? Nasıl, açıklayınız?
Problemi Belirleme ya da Tanımlama	<p>Bu aşamada on öğrenciden altısı (6) sanatsal süreçlerinin önceki ifade biçimleriyle karşılaştırıldığında çok farklı şekilde gerçekleştiğini söyledi. Bu gün bu konuyu araştırarak öğrenelim. Neden? Diye soruldu. Ardından bağlandı,</p> <p>“O halde bugün, araştırarak çözüme kavuşturacağımız problemimizi tam olarak ifade edebiliriz. Serbest çağrışım sonrasında sanatsal süreçlerimizin yapılandırılmasında neler etkili olabileceğine ve bu süreçlerin araştırma olarak doğasını etkileyen koşullarla ilgili problemi ifade edebilir misiniz” dendi.</p>
Problemin Olan Çözümlerini (Denencelerini) İfade Etme	<p>Öğrencilere problemin geçici çözümünü buldurmak için şu sorular soruldu “Bazı sanat yapıtlarında alışıldık malzemeler, alışılmış ifade yolları görülürken neden bazı sanatçılar daha yaratıcı yollara başvurular, onları bu denli farklı kılan şey/ler nelerdir? Siz bu süreci hakkında şimdi neler söyleyebilirsiniz?”</p> <p>Öğrenciler “bu sanatçıların yaşamları ve onların kişisel özellikleriyle kendi süreçlerinin ilgisini kurdular; yaratıcılığın doğuştan bir yetenek, eğitimsel bir sonuç ve araştırma, keşfetme işine yoğunlaşma ile ilgili olduğu gibi” gibi cevaplar verdiler.</p>
Problemin olan çözümlerini (denencelerini hipotezlerini) ifade	<p>Öğrencilerin cevapları, not edildi ve beliren temalar şunlardı.</p> <ul style="list-style-type: none">• Çok çalışma, deneyim sahibi olma• Sanat eserinin özel bir deneyimi aktarması• Sıradan olana karşı risk alma• Yeteneğin belirmesi• Malzemeye hâkimiyet• Güçlü bir şekilde sözsüz ifade etme gücü• Araştırma sürecindeki yetiler• Şans, kader, rastlantı faktörü• Sanatsal ortam, rahatlık.• Bilgi, donanım ve yeterlilik.• Özgürlük• İçer dönme• Duygudaşlık

BİR STRATEJİ OLARAK ATÖLYE UYGULAMALARINDA “SERENDİPİTY”

	<ul style="list-style-type: none">• Bireyselden evrensele
Verilerin analizi denencelerin karşılaştırılması ve yorumlanması	<ul style="list-style-type: none">• Yukarıdaki temalar verilerek öğrenciler iki gruba ayrıldı ve bir zihin haritasında sanatsal üretim sürecindeki bu faktörleri diğer etmenler ve ilişkili olduğu konu ve kavramalarla yeniden bağlamsallaştırmaları istendi.

Tablo 2. Zihin Haritasında Saptanan İlişkiler.

Malzeme olarak farklı	Araştırma Materyali	Yüzey Problemleri	Sanatsal Süreçlerin Oluşum Sebepleri
Yaşam deneyimi açısından özel	Sanatçının Yaşantıları	Sanatın Dili ve anlatım gücü	Sanatsal ifadenin doğasını değiştirir
Sıradan olana karşı risk alma	Kişisel özellik	Sanatçıların düşünme biçimlerindeki farklılıklar	Sanatın ve sanat eserlerinin dönüşmesinde yaşanan kırılmalar
Yeteneğin belirmesi	Değişken Spontan	Değişim, dönüşüm, yenilik ve yenilikçiliğe bakış-fark yaratan eylem	Alışılmış düşünme biçimlerini aşma, malzeme ve ortam

BİR STRATEJİ OLARAK ATÖLYE UYGULAMALARINDA “SERENDİPİTY”

Malzemeye hâkimiyet	Deneyim süreçleri, zaman	Yaptıklarıyla yetinme	Kullanılan malzemenin sınırlarını test etmede yetersiz kalan unsunlar-zaman yönetimi, güvenli alanda kalma
İfade gücü	Kişisel ifade dili	Benim anlayışım.....şudur	Benim anlayışımın...nın anlayışına benzemesi, farklı olması, gibi karşılaştırma ve ölçütler
Araştırma süreci	Uygulama sürecinde malzeme ile düşünmek	Materyalin zihin, düşünce ve algı ve bilinçaltı ile bütünleşmesi, ondan faydalanması	Zihin serbest bırakıldığında düş gücü ile sürecin bütünleştiği ve bazı tesadüfler olduğu görülmektedir.
Şans/Serendipity	Bunu nasıl yaptım, süreçler	Kendiliğinden olan şeylerin farkındalığı	Kendiliğinden olan şeyler araştırma süreci incelendiğinde görülür. ki bu sanatsal süreçlerin açıklanmasında birey ve diğer etmenler arasında bir geçiş özelliği arz

BİR STRATEJİ OLARAK ATÖLYE UYGULAMALARINDA “SERENDİPİTY”

			etmektedir.
Sanatsal ortam, rahatlık.	Ortam beni motive etti	Sanatsal süreçle bütünleşme, dikkat	Sanatsal süreçler odaklanma gerektiren ve analiz edilebilen süreçlerdir.
Eğitim	Önceki deneyimleri kullanmak	Önceden bildiğim ve yaptıklarımı dayanarakoluşturdum.	Sanatsal incelemeler geçmiş deneyimlerin yansımalarını görmemizi sağlar.

Tablo 3. Dersin Üçüncü Haftasında Toplanan Veriler

Verilerin Toplanması	Öğretmen “şimdi bu elde ettiğimiz verileri özetleyelim dedi ve öğrencilerin özet yapmalarına rehberlik yaptı”. Yukarıdaki zihin haritasında verilen alt temaları birlikte inceleyip tartıştı.
Sonuç Etkinlikleri	Öğretmen yine önceki ayrıma sadık kalarak öğrencileri iki gruba ayırdı. İki grubun Zihin haritalarını değiştirdi ve ellerindeki zihin haritasını kendi sanatsal süreç ve durumlarıyla ilişkilendirerek yeniden analiz etmelerini ayrıca tartışmalarını sağladı. Bu haritalarda ortak paydada birleşecek üst ilişkiler ve tespitler farklı bir kalemle haritaya eklendi. Bu uygulama sonrasında aşağıda yer alan üst temalar görüldü.

Tablo 4. Öğrencilerin Vurguladıkları Üst Temalar

Sanatsal süreçlerin Bileşenleri	Sanatsal araştırmanın doğasındaki etmenler	Serendipity-Materyal düşünmenin Özellikleri
Sanatçı	Gözlem	Orijinal
Dış gerçeklik	Ortam	Bütünlükçü
İzleyici	Malzeme ve materyal	Özgün
Sanat eseri	Görsel kaynaklar	Yaratıcı
Dışa vurum	Yöntem	Çözümlemeci
Temsil durumları	Teknik	Aktarılabılır
	Stratejiler	Risk alan
		İletişime açık
		Bilgi üreten
		farkındalık

Sonuç ve Tartışma

1. Görsel ve materyal düşünme eylem içerisinde var olabilir.
2. Öğrenciler sanatsal süreçlerin oluşum aşamalarını canlandırma ve analiz sürecinde oluşan gerçek durumla bekledikleri sonuçlar arasında uyumsuzluk olduğunu fark etmiş ve bu uyumsuzluğu düşünme sürecinde daha ileri bir eylemde tepkide bulunmuşlardır.
3. Bu durumda öğrenciler sanatsal süreci etkileyen faktörler hakkında zihinlerinde bulunan yerleşik imajları yeniden biçimlendirme ihtiyacı duymuşlardır.
4. Bu durumda öğrencilerin bu süreçlerde yukarıda söz edilen faktörleri kavrayış biçimleri dönüşmüştür.
5. Öğrenciler problem çözme sürecine öncülük ettiklerinden alandaki beklentileri su yüzüne çıkmış, mevcut kullandıkları süreçlerdeki etmenleri ya da sanatsal önerilerini gözden geçirip değerlendirmiştir.
6. Sanatsal süreçte bir sorunu meydana getiren ya da oluşturan bir durumun tam olarak bütün öğrencilerce sezilmesi, hissedilmesi ve kavranması gerekir.

7. Bu eylem araştırması her ne kadar serendipity kavramının atölye uygulamalarında hangi faktörlerle birlikte işletildiğine ilişkin bir yorum bulma çabası olarak başlasa da aslında araştırmanın kendisi bir “serendipity” olarak gelişmiş ve araştırmacıya atölye ortamının bir örgütsel öğrenme modeli geliştirilebilmek için uygun şartları sağladığına yönelik ipuçları kazandırmıştır.
8. Her araştırma bir yeniden oluşturmadır. Çünkü anlaşılan o ki, yaratıcı süreçte “serendipity” görsel ve materyal düşünme vasıtası ile bir bilgi üretme aracına dönüşebilir. Böylece yaratıcı sürecin görsel, işitsel ya da yazılı ifadesi bilginin eylemdeki doğasını anlamlandırma yolunda sanat araştırmacılarının bakış açılarını genişletmelerinde etkili olabilir.

Kaynakça

Foster AI, Ford N, (2003) "Serendipity and information seeking: an empirical study", Journal of Documentation, Vol. 59 Issue: 3, pp.321-340, <https://doi.org/10.1108/00220410310472518>

Miguel Pina .C, Stewart R.c., Mendonca, S. (2010).On Serendipity And Organizing. European Management Journal (2010) 28, 319– 330

Lyles, M.A.(1988); “Learning Among Joint Venture”,Management International Review, 28, 85-98

Web Kaynakçası

<https://dusunbil.com/?s=kavram%2C+terim+ve+hayal>, <http://urlkisantma.com/F4pae>
<http://deu.mitosweb.com/browse/80007/12.pdf?show>
<https://prezi.com/9lemtup4zr0q/copy-of-gorsel-kultur/>
http://www.sbedergi.hitit.edu.tr/issue/download/5000012704/pdf_106
http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index.php?cwid=9&vtadi=TSOS&c=iparadigms&ano=120420_929b810e7ba3c5f7ea8c4ff599f04242
http://www.felsefe.gen.tr/john_dewey_kimdir.asp- <http://urlkisantma.com/cetCW>
<http://www.eyupluilkogretim.8k.com/rehberlik/ogretmen9.htm>, <http://urlkisantma.com/GMAT4>
http://earsiv.atauni.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/123456789/1216/h%C3%BCseyin_mertol_tez.pdf?sequence=1, <http://urlkisantma.com/zoI4m>
<http://egitim-bilimleri.com/ogretim-yontem-teknikleri/arastirma-inceleme-yoluyla-ogretim-stratejisi-john-dewey/?share=google-plus-1>, <http://urlkisantma.com/JxNCL>